

Bilaga 1 – rättsfallsreferat rennäring

I detta rättsfallsreferat sammanfattas samtliga avgöranden som nämns i SBMIs *Vägledning för rennäring* – Ett stödmaterial för bergmaterialindustrin framtaget av SBMI.

Rättsfallen redovisas i kronologisk ordning och sorterat efter instans.

Mark- och miljööverdomstolen

Mark- och miljööverdomstolens dom den 6 november 2024 i mål M 6654-23, M 10022-23 och M 4462-23

Bakgrund

Frågan i Mark- och miljööverdomstolen avsåg huruvida det finns förutsättningar att i ett miljöbalkstillstånd förplikta verksamhetsutövaren att bekosta berörda samebyars deltagande vid samrådsmöten som kan behövas under vinterbetesperioden (1 oktober–30 april) med anledning av verksamhetens drift. Sökanden yrkade att ersättningskyldigheten skulle utgå helt. Länsstyrelsen föreslog begränsad ersättning vid fysiska möten (max 4 500 kronor/person/år).

Mark- och miljööverdomstolens bedömning

Mark- och miljööverdomstolen hänvisar inledningsvis till att det av Mark- och miljööverdomstolens fasta praxis framgår att rennäringen omfattas av miljöbalkens hänsynsregler och att det därför är möjligt att föreskriva försiktighetsmått till skydd för renskötseln (se exempelvis Mark- och miljööverdomstolens dom den 13 april 2018 i mål M 3648-17 med däri gjorda hänvisningar). I praxis har det accepterats att sådana försiktighetsmått utformas som en skyldighet för tillståndshavaren att erbjuda berörda samebyar exempelvis viss teknisk utrustning eller stödutfodring. Domstolen konstaterar sedan att skyddet för rennäringen i 3 kap. 5 § miljöbalken tar, oavsett om det avser områden av riksintresse eller annan mark av betydelse för näringen, sikte på åtgärder som påtagligt kan försvåra näringens bedrivande inom det skyddade området. Gemensamt för ovan nämnda försiktighetsmått är behovet att möta de ökade svårigheter som den tillståndsgivna verksamheten innebär för möjligheten att bedriva renskötsel inom det berörda området.

Därefter återgår Mark- och miljööverdomstolen till att ta ställning till frågan om ersättning för deltagande vid samråd enligt tillståndstiden. Domstolen anför att även om en tillståndsgiven verksamhet kan även medföra ökade kostnader för berörda samebyar att tillvarata sin rätt genom exempelvis behovet att delta vid samrådsmöten innehåller miljöbalken inte någon bestämmelse som ger möjlighet att tillerkänna sakägare i en tillståndsprocess avseende miljöfarlig verksamhet ersättning för kostnader för att tillvarata sin rätt under tillståndsprocessen eller under den tid som verksamheten bedrivs.

På grund härav anser Mark- och miljööverdomstolen att det som utgångspunkt är olämpligt att i tillståndet ålägga bolaget att betala berörd samebys kostnader för samråd. Avslutningsvis betonar även domstolen att det inte har framkommit något som talar för att en sådan ersättningskyldighet skulle vara av betydelse för möjligheten att fortsättningsvis bedriva rennäring i området.

Ersättningskyldigheten utgår i alla tre avgörandena.

Mark- och miljööverdomstolens dom den 21 maj 2021 i mål ÖM 7136-23

Prövningen i mark- och miljödomstolen

Mark- och miljödomstolen vid Umeå tingsrätt avvisade ansökan om tillstånd till fortsatt och utvidgad täktverksamhet i Lycksele kommun med hänvisning till att miljökonsekvensbeskrivningen varit bristfällig med avseende på den ansöka verksamhetens påverkan på rennärings. Mark- och miljödomstolen ansåg att det saknades redogörelse över hur samebyn använder den aktuella platsen och hur betesförhållanden ser ut, samt att det fanns brister i beskrivningen av de kumulativa effekterna för rennärings.

Prövningen i Mark- och miljööverdomstolen

I Mark- och miljööverdomstolen har sökanden kompletterat ansökan med en rennäringanalys. Mark- och miljööverdomstolen anser att rennäringanalysen i tillräcklig utsträckning beskriver Vapstens samebys markanvändning. Rennäringanalysen redogör vidare för den ansöka verksamhetens påverkan på rennärings, liksom för verksamhetens och andra pågående och planerade verksamheters kumulativa effekt för rennärings. I analysen redogörs också för planerade skyddsåtgärder. Mark- och miljööverdomstolen gör sammanfattningsvis bedömningen att den komplettering som sökanden gett in innebär att miljökonsekvensbeskrivningen är tillräcklig vad avser påverkan på rennärings.

Det har inte framkommit att miljökonsekvensbeskrivningen i något annat avseende skulle vara så bristfällig att den inte kan läggas till grund för en prövning av ansökan. Mark- och miljööverdomstolen bedömer att miljökonsekvensbeskrivningen kan godtas och att det därmed inte finns skäl att avvisa bolagets ansökan.

Målet återförvisades till Mark- och miljödomstolen i Umeå som meddelade tillstånd (M 1818-24), se punkt 0 nedan.

Mark- och miljödomstolarna

Mark- och miljödomstolen vid Umeå tingsrätts dom den 28 januari 2025 i mål M 1818-24

Bakgrund

Målet avsåg överklaganden av Miljöprövningsdelegationen inom Länsstyrelsen i Västerbottens läns beslut den 19 januari 2022 om tillstånd till fortsatt och utvidgad täktverksamhet för utvinning av berg i Lycksele kommun. Mark- och miljööverdomstolen beslutade den 21 maj 2024 i mål ÖM 7136-23 (se punkt 0 ovan) att återförvisa målet till mark- och miljödomstolen efter att bolaget inkommit med en kompletterande rennäringanalys vid prövningen i Mark- och miljööverdomstolen. Mark- och miljödomstolen har återupptagit handläggningen i aktuellt mål.

Mark- och miljödomstolens bedömning – Miljökonsekvensbeskrivningen

Mark- och miljödomstolen konstaterade att Mark- och miljööverdomstolen i sitt återförvisningsbeslut i maj 2024 hade bedömt att miljökonsekvensbeskrivningen, med gjorda kompletteringar i form av rennäringanalys, uppfyllde kraven i miljöbalken. Domstolen utgick därför från detta ställningstagande och fann att miljökonsekvensbeskrivningen kunde godkännas och läggas till grund för prövningen.

Mark- och miljödomstolens bedömning – Tillåtlighet

Mark- och miljödomstolen instämde med miljöprövningsdelegationens bedömning att lokaliseringen av den ansökta verksamheten var godtagbar och att det utifrån de allmänna hänsynsreglerna och hushållningsbestämmelserna inte förelåg några hinder mot verksamheten. Vid en slutavvägning bedömde domstolen att verksamheten, med de villkor som meddelades, inte skulle ge upphov till skada eller olägenhet av väsentlig betydelse på människa och miljö. Verksamheten innebar olägenheter för såväl enskilda närboende som rennäringen, men påverkan kunde begränsas genom villkor så att verksamheten kunde tillåtas. Yrkanden om att tillståndet skulle upphävas avslogs därför.

Mark- och miljödomstolens bedömning – Villkor om rennäring

Beträffande villkor till skydd för rennäringen konstaterade domstolen att det var ostridigt att täktverksamheten liksom transporter till och från denna innebar störningar för rennäringen. Domstolen ansåg, i likhet med miljöprövningsdelegationen, att anpassningar behövde ske av täktverksamheten om den skulle bedrivas under vinterbetesperioden och att täktverksamhet endast skulle få bedrivas under denna period om samebyn medgav det. Domstolen fann att detta var avgörande för bedömningen av verksamhetens tillåtlighet, då det utan en sådan reglering inte kunde förutsättas att verksamheten och rennäringen kunde samexistera.

Avseende samebyns yrkande om ersättning från bolaget för att delta i samråd hänvisade domstolen till Mark- och miljööverdomstolens avgöranden den 6 november 2024 i mål M 4462-23, M 6654-23 och M 10022-23, där det klargjorts att förutsättningar saknas för att ålägga en verksamhetsutövare att betala samebyars kostnader för samråd. Samebyns yrkande om ersättning för samråd avslogs därför.